

Małgorzata Podolak

"Teoria partii politycznych", Marek Chmaj, Marek Żmigrodzki, Wojciech Sokół, Lublin 1995 : [recenzja]

Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Sectio K, Politologia 4, 203-204

1997

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

II wojny światowej. Dr Stefan Stępień mówił o stanowisku ruchu robotniczego wobec ludowców w latach 1944–1949. Dr Tadeusz Doroszek omawiał stosunek Zjednoczonego Stronnictwa Ludowego do Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej i Stronnictwa Demokratycznego. Dr Danuta Winiarska-Tworóg mówiła o stanowisku demokratów wobec ruchu ludowego. Mgr Zenon Tymoszek przedstawił stosunek ludowców do innych ruchów politycznych w dobie transformacji ustrojowej, zaś dr Maria Marczevska-Rytko omówiła stanowisko innych ruchów wobec ruchu ludowego w tym okresie. Ostatni referat, wygłoszony przez dr. Janusza Gmitruka dotyczył stosunku PSL na uchodźstwie do innych opcji politycznych.

Dorobkiem sesji jest po raz pierwszy dokonane całościowo, choć z konieczności bardzo syntetyczne, opracowanie relacji między ruchem ludowym a innymi ruchami politycznymi. Opracowanie to ma szansę na trwałe wejście do obiegu naukowego, jako że materiały z sesji zostaną wydane w formie książki przez Wydawnictwo UMCS.

Włodzimierz Mich

Marek Chmaj, Marek Żmigrodzki, Wojciech Sokół, *Teoria partii politycznych*, Wydawnictwo: Lubelskie Towarzystwo Naukowe, Lublin 1995, s. 175.

Partie polityczne odgrywają coraz większą rolę we współczesnych demokratycznych państwach i są ich istotnym składnikiem.

„Partia polityczna jest to wyspecjalizowana organizacja polityczna posiadająca określony program, który jest podstawą do uzyskania szerszego poparcia społecznego i tą drogą do zdobycia władzy oraz maksymalizacji pozycji w systemie politycznym” – taką definicję proponują autorzy w swoim najnowszym podręczniku poświęconym partiom i systemom partyjnym. Celem pracy jest próba przedstawienia podstawowych założeń teorii partii politycznych.

Na treść recenzowanej publikacji składa się łącznie siedem rozdziałów poprzedzonych wstępem i podsumowanych zakończeniem.

Rozdział pierwszy, zatytułowany *Pojęcie i geneza partii politycznych*, został poświęcony próbie wyjaśnienia terminu *partia*. Autorzy przedstawiają własną koncepcję genezy partii politycznych wyszczególniając cztery (a nie jak dotychczas trzy) etapy rozwojowe. Interesująco omówiona została geneza partii politycznych w naszym kraju. Pierwsze ugrupowania przypominające dzisiejsze partie powstawały w okresie Rzeczypospolitej szlacheckiej.

Treścią rozdziału drugiego są klasyfikacje partii politycznych. Partie zostały podzielone ze względu na kryteria organizacyjne, ideologiczne i programowe. Autorzy podjęli próbę podziału partii na lewicowe i prawicowe, przedstawiając opinie zachodnich ekspertów. Przedstawiono także sposoby przestrzennej lokalizacji partii na osi lewica–prawica.

Rozdział trzeci poświęcony jest omówieniu podstawowych funkcji partii politycznych w znacznym stopniu determinujących ich działalność oraz ich formy organizacyjne i programy działania. Autorzy szczegółowo omawiają takie funkcje partii, jak: funkcja artykulacji i agregacji potrzeb i interesów społecznych, funkcję wyborczą, na którą składają się selekcja kandydatów oraz program oraz funkcja rządzenia.

Bardzo interesujący jest rozdział czwarty zatytułowany *Instytucjonalizacja partii politycznych*. Główny nacisk położono w nim na przedstawienie ewolucji prawnej instytucjonalizacji partii. Na ziemiach polskich początki prawnej instytucjonalizacji partii politycznych przypadają na drugą połowę XIX wieku. Wtedy to w trzech zaborach zaczęły pojawiać się pierwsze regulacje odnoszące się do stowarzyszeń, związków zawodowych i partii. Autorzy przedstawili regulacje prawne dotyczące funkcjonowania partii politycznych w Austrii, Bułgarii, Finlandii, Hiszpanii i Niemczech. Wskazane zostały przede wszystkim różnice, jakie występują przy rejestracji partii,

działalności oraz wykreśleniu partii z ewidencji. Omówiony jest także problem finansowania partii politycznych w wybranych krajach europejskich.

Piąty rozdział poświęcony jest systemom partyjnym występujących we współczesnych państwach. Na system partyjny składają się partie istniejące w danym państwie. Według M. Chmaja, W. Sokoła i M. Żmigrodzkiego system partyjny są to „formy i warunki współpracy lub rywalizacji partii politycznych w walce o zdobycie władzy politycznej albo w jej sprawowaniu”. Autorzy interesująco przedstawili typologie i klasyfikacje systemów partyjnych, biorąc pod uwagę kryteria jakościowe, relewantności i liczby partii oraz kryterium ilościowo-jakościowe.

W rozdziale kolejnym zatytułowanym *Partie w systemach politycznych* określono specyfikę tworzenia i działania partii w różnych rodzajach systemów politycznych: demokratycznym, autorytarnym i totalitarnym. Autorzy scharakteryzowali każdy z tych systemów oraz role partii w nich występujących.

Ostatni, siódmy rozdział pt. *Partie polityczne w parlamencie* omawia uwarunkowania zachodzące pomiędzy systemem wyborczym, a systemem partyjnym. Autorzy przedstawiają także przykłady gier koalicyjnych w parlamencie.

Według autorów „partie polityczne realizują wiele funkcji w systemie politycznym, angażują znaczne grupy społeczne. Są ważnym elementem uczestnictwa politycznego i rozwijania demokratycznej kultury politycznej”. Przedmiotem zainteresowania autorów nie są tylko same partie polityczne, ale także relacje między nimi i innymi składnikami systemów politycznych.

M. Chmaj, M. Żmigrodzki i W. Sokół przedstawiają nie tylko ujęcia poszczególnych problemów, ale także proponują własne rozwiązania i koncepcje. Całość zawiera dużo tabel i schematów znacznie ułatwiających zrozumienie omawianych problemów. Na końcu książki przedstawiono wykaz skrótów nazw partii politycznych i obszerną bibliografię.

Powyższa publikacja ma jednak pewną wadę – ujmowanie niektórych zagadnień w matematyczne wzory, np. indeks polaryzacji, indeks efektywnej liczby partii. Dla osób z wykształceniem humanistycznym praca może wydać się nie w pełni zrozumiała.

Wybór tematu podręcznika jest słuszny, ponieważ po przemianach ustrojowych w Europie Wschodniej odczuwa się niedosyt na rynku wydawniczym opracowań dotyczących partii politycznych. Jest to bardzo dobra publikacja naukowa wypełniająca lukę, jaka powstała w tym okresie.

Przytaczając słowa autorów, stwierdzam, iż omawiana „monografia stanowi próbę syntetycznego ujęcia podstawowych założeń teorii partii politycznych w oparciu o dotychczasowy dorobek politologii polskiej i zagranicznej”.

Przyjęli oni słuszne założenie, że w badaniu sceny politycznej należy wykorzystać metody empiryczne obok tradycyjnego podejścia formalnoprawnego i metody historyczno-opisowej.

Recenzowana praca może służyć za wzór dla wszystkich następnych publikacji odnoszących się do teorii partii politycznych i systemów partyjnych. Jest to rzetelna praca podbudowana zarówno umiejętnościami naukowymi autorów, jak i zebraną literaturą przedmiotu. Treść przypisów to zarazem cenny informator bibliograficzny, obejmujący literaturę zagadnienia, ważniejsze ustawy parlamentarne, a także publikacje zachodnich autorów. Autorzy swoją pracą wzbogacili naszą wiedzę, a także stworzyli podstawę do przyszłych badań nad poruszonymi przez nich zagadnieniami.

Książka została opracowana z myślą o studentach III roku politologii, jako pomoc w nauce przedmiotu „Partie i systemy partyjne”. Polecamy tę lekturę nie tylko studentom czy pracownikom naukowym, ale przede wszystkim osobom, które są zainteresowane podmiotami życia politycznego i rządzących nimi mechanizmami.

Małgorzata Podolak